

Vracet se, či nevracet

MIROSLAV ŠEBELA

I

Tato otázka visí ve vzduchu pokaždé, když se vracíme z nějaké cesty, ale stejně vtírává je i při plánování další expedice. Je vskutku kardinální a léty prověřovaná, ale jednoznačnou odpověď jsme na ni dodnes nenašli. Nashromážděné výdobytky snad mohou uklidňovat, že před desítkami roků zvolená strategie opakovaných návratů do stejných lokalit je dobrá, ale možná mohlo být i lépe a výsledky mohly být bohatší, kdybychom cílili naše expedice do stále nových a nových lokalit, značky na mapách by houstly a exotických rázitek v pasech přibývalo.

Pokud jsme se vraceli do delty Dunaje, dalo se to snad odůvodnit dobou cestovatelského temna, kdy se mnoho přírodovědně zajímavých lokalit v regionech před železnou oponou nenabízelo. A zvláště těch mokřadních, ztracených a liduprázdných, s čistou sladkou vodou a s živočichy, kteří pro nás byli už nádherně exotičtí, ale většinu z nich jsme uměli poznat a proniknout i k některým tajům v jejich životě. A mnozí představovali nezvratné doklady toho, co oživovalo před nedávnou dobou i naše řeky a jejich aluvia, než přišli technokraté a vnutili jihomoravské krajině komplexní vodohospodářské úpravy. Spousty nasbíraných materiálů, jedinečných dokladů o druhové mnohotvárnosti dunajského povodí nebylo snadné nalovit, natož v kvalitním stavu přepravit až do preparátorské dílny. Území delty bylo hraničním pásmem s režimem ostrahy jako u nás Šumava. Převážně slovanské obyvatelstvo terorizované rumunskými policajty a vojáky nesmělo s cizinci komunikovat a za jejich ubytování v rodině šel pan domácí do kriminálu.

Jak sbírat kůže z jeseterů či pelikánů, když není kde složit hlavu, je zakázáno fotografovat, stavět stany, pohybovat se z místa A do místa B bez povolení policie, není ke koupi vůbec nic k jídlu, všude kolem opravdová bída a kromě svrabu a neštovic i skutečná cholera? Na hranicích v Urziceni stojí mezinárodní expres Balt-Orient třeba 5 hodin, než úplatní celníci vyinkasují od vystrašených cestujících tolik, kolik zrovna potřebují. Lákají je nejvíce cizinci a jejich batohy, neboť tam se ukrývají voňavé salámy, sádlo se škvarky, slivovice a cigarety. A v našich krosnách ještě formalín a denaturovaný líh, sítě na ptáky nebo pastí na hlodavce, ale také teleobjektivy, nahrávací zařízení, včetně metrového parabolického zrcadla, mikroskop, skalpely a stovky různých zkumavek. Kontraband, který dovede každého celníka bez ohledu na místo a dobu iritovat na nejvyšší možnou míru – vždyť povýšení je nasnadě. Nic tady nepomůže, v nekonečných seznamech zakázaného proviantu či vybavení najdou placaté čepice s vlčáky na vodítku snad všechno. Velký stativ v seznamu není, tak vyžadují

Meandrující kanály lemované prastarými vrbami jako tento u Caraormanu, protkávaly deltu jako životodárná síť. S rozvojem plavební dopravy musela být většina z nich zregulována, napřimena a porosty vrb zmizely.

zaplatit vysokou kaucí. A ta je bezpochyb nevratná... Kdo by se do takové země plně zlodějů vracel a dobrovolně se trápil v nekonečném střetu se zlou a tupou byrokracií na všech úrovních?

Jen ten, kdo už poznal a ví, že co hledá, se tam někde ukrývá v nebyvalém množství a nádheře v každé roční době, bezedná neobjevená studnice poznání.

My jsme měli štěstí, že jsme během první objevné cesty v roce 1979 na bohatost dunajské delty narazili, vlastně jsme se jen lehce o přírodovědnou nádhěru otřeli, ale už jen to stačilo. Hned následující jaro jsme se vrátili a skutečnost předčila i nejtajnější zoologické sny. Navíc jsme ještě našli klíč ke všem, kteří rozhodovali o bytí a nebytí cizinců v této zemi, ať na celnicích, úřadech nebo v zapadlých deltánských vesnicích. Cigarety Kent, originální „Ameriky“, které se u nás ne běžně ale přece jen prodávaly, byly u nich tabu. Ale znali je, vždyť mnoho rumunských námořníků tehdy křížovalo světové oceány na rybářských lodích. Kentky chtěl každý a bylo neuvěřitelné, jak fungovaly. Bylo velmi důležité, zda byly balené v měkkém či tvrdém obalu, jestli byly krátké či dlouhé, bílé nebo zlaté. Já, věčný nekuřák, jsem se stal skutečným znalcem produktů továrny Philip Morris a společně s kamarády jsme propašovali do Ceaușescuova království neskutečné množství z jejich produkce. Každoročně jsme se vraceli na stejná místa a v praxi to znamenalo doslova i stejnou cestou: stejný rychlík, stejný hraniční přechod, stejné přisedání na místní spoje na pevnině a dál i na vodě. A všude stejní lidé – nabubřelí úředníci, kteří si nás časem pamatovali a věděli, že máme a dáme, resp. směníme. Stejně četař na celnici, jako ministerský slouha v Bukurešti, obecní policajt v Jurilovce nebo prodavač lodních lístků na pontonu. Zpočátku plná ústa zákonů a předpisů a stačil jen letmý pohled na vysněnou krabičku, jakýsi nevyhlášený symbol blahobytu a světáctví, a vše najednou šlo. Podle počtu krabiček jsme plánovali délku pobytu, vybírali jsme si nejlepší místa k postavení stanů, fotografovali, filmovali a nahrávali zvuky v místech, která nám záviděli především rumunští zoologové. Víтали nás v rybářských *kerhanách* jako oficiální zahraniční delegaci, velitelé pohraničnicků nám hlídali tábory a přivírali obě oči, když jsme vyplouvali do Černého moře na lovy obrovských jeseterů. Jen pro oživení paměti – obdobný krok v ČSSR by znamenal otevřít elektrické oplocení a vpustit neprověřeného cizince houbařit do šumavského hvozdu. Měli jsme to po pár letech v deltě tak dobré, že jsme mohli umožnit vstup do některých lokalit i našim rumunským kolegům z muzea v Tulcei. Pokřivenou dobu plnou strachu snad nejlépe vystihuje skutečnost, že ředitel muzea dr. Gavrila nám oznamoval společnou expedici na jejich lodi na vánočním pohledu! Naopak my jsme nemohli vyjet na zahraniční služební cestu, neboť nejprve musela být každoročně podepsána kulturní dohoda mezi ministerstvy, a teprve potom mohly být schváleny jednotlivé akce. A protože na jarní tah ptáků je třeba odjet na jaře, bylo jasné, že důležitá dohoda do toho termínu parafována nikdy nebude. Jednou jsem naivně a nedočkavě snad třikrát telefonoval sám (proti všem předpisům) na ministerstvo, zda už můžeme

balit, ptáci nepočkají. Konsternovaná soudružka na mě ječela, že ani pan Gott nemůže odletět koncertovat, a my se staráme o nějaké „ftáky“. Tak jsem vyjžděl na vlastní riziko a v cest'áku stálo: Břeclav a okolí.

Celkem třináctkrát jsme navštívili tento nádherný kout Evropy, většinou na měsíční expedice, které pokaždé přinášely nějaká překvapení, myšleno už jen v kladném a přírodovědném smyslu. Jistý podíl na tom má zajisté naše vůle vytrvat a vytěžit z tohoto území maximum, ale moc dobře víme, že největší podíl na úspěšném bádání a hlavní díky patří mnoha našim přátelům, které jsme v deltě poznali. Vzájemná důvěra budovaná po mnoho let přinášela stále větší možnosti terénní práce, získávání kvalitních materiálů a dokonce i oboustranně výhodnou spolupráci s muzeem v Tulcei. Do toho ovšem nepočítám plně hrazený letecký výlet do Bukureště, kam mě vyslalo ministerstvo zahraničí, abych na naší ambasádě pohovořil o dlouholeté spolupráci s rumunskými kolegy. Přidělený člen tajné policie *Sekuriteate* se mě držel jako klíště a neustále vyzvídal o našich pobytech v deltě, zřejmě posedlý nějakou konspirací. Na moji žádost bez nadšení změnil propagandistický program a šli jsme do místní ZOO. Hned za bránou byl v úděsných podmínkách přikován do řetězů slon, který už jen apaticky kýval hlavou ze strany na stranu. Můj komentář *fizla* tak popudil, že mě opustil a večer při přednášce překládal výdobytky mezinárodní socialistické spolupráce se zjevnou nechutí...

Smutný konec měla naše pomoc muzejníkovi a hlídači hnízdní kolonie pelikánů Nikolaji Zamirkovi, kterého jsme oficiálně pozvali do Brna. Kentky pomohly i v tomto případě a Nikolaj i jeho žena dostali pas! To bylo v Rumunsku opravdové terno. Jako vůbec první delťané nasedli na rychlík a jeli do světa. Přijeli a prožili u nás jistě neskutečný týden. Jen je bolely nohy, nikdy nechodili po dlažbě. Vrátili se plni dojmů i exotických dárků, ale uraženost a závist spoluobčanů ukázala svoji sílu: do měsíce byl Nikolaj kontrolován obecním policajtem a za pár ryb chycených v rezervaci, kterou hlídal, byl nekompromisně odsouzen na dva roky nucených prací. Po návratu z galejí zemřel.

Vypadá to sice absurdně, ale můžeme s jistotou tvrdit, že náš dlouholetý a veskrze úspěšný projekt, završený mj. výstavou, na kterou přišlo v Brně 60 000 lidí a která putovala po Rakousku a dostala se i do ústí Labe v Hamburku, byl ukončen revoluční dobou. Samozřejmě jsme si přáli konec diktatury Ceaușescua a svobodu pro naše přátele a s napětím i strachem o skvělé kamarády jsme prožívali jejich krvavou revoluci. Nakonec jsme nevydrželi a vyrazili do delty už v zimě roku 1990, kdy se ještě v Bukurešti střílelo. Tentokrát v krosnách byly jen léky a sladkosti pro děti.

Další čtyři cesty do delty, které následovaly ve větších odstupech, jsou už jen smutnou a poslední kapitolou našeho delťanského dobrodružství. Znečištěný Dunaj přinášel do delty stále více evropské špíny a velmi rychle ubývalo ryb i ptáků. Nebývalý rozmach podnikatelských záměrů rozparceloval deltu na stovky různých aktivit a míra korupce stoupala do nepoznaných výšin. Trafiky

byly plné Kentek všech typů a natažené ruce úředníků vyžadovaly jen marky nebo dolary. Naši přátelé rybáři ztratili s úbytkem ryb práci a přidělené důchody byly k smíchu. Byli nuceni pytláčit ryby, jejich ryby! Do delty začaly proudit světové peníze na záchranu Biosferické rezervace a světového dědictví UNESCO, ale v terénu to bylo poznat jen podle dobře technicky vybavených hlídačů – většinou mladých Rumunů, kteří zde velmi slušně vydělávali, ale o ochraně přírody neměli ani potuchy. Svým arogantním chováním k domorodcům a prosazováním sporných vyhlášek dokázali postavit přírodumilovné obyvatele do role pytláků a postupně dostali do naprosté izolace je i sami sebe. Neuvěřitelně rychle se začala přírodní rovnováha delty hroutit a její bohatství mizet. S lítostí a bezmocností jsme se naposled v roce 2011 procházeli po Sfantu Gheorge, poslední vesničce na Dunaji, která byla vždy nádhernou ukázkou rybářského života. Dřevěné a rákosové domečky, malované jako v pohádce

Lov největšího z jeseterů – vyzy velké – měl vždy základnu přímo v ústí Dunaje do Černého moře ve vesničce Sfantu Gheorge.

a obklopené pergolami z divokého vína, se hrouťí jeden za druhým a břehy na posledním kilometru Dunaje hyzdí příšerné megastavby, z nichž divadelní amfiteátr pro evropské turisty všemu vévodí. Za kulturou sem nikdo nejedzí a za přírodou, tou divokou a jedinečnou, už není kam... Kniha vydaná v roce 2002 o deltě minulého století, jak jsme ji poznali a nafotografovali, se stala nechtěně historickou kronikou, na kterou už nikdo nenaváže. Alespoň pokud se týká ryb, ptáků a nejlepších rybářů na Dunaji.

Zaostalé a ušmudlané Rumunsko bylo velmi kvalitní „trenažer“ na cesty do divoké přírody i vzdálených kontinentů, ale to jsme tehdy netušili a po pravdě jsme si takovou cestu ani neuměli představit.

II

Snad odjakživa jsme věděli, že pro zoologa není lepší místo na planetě než Amazonský prales a studia na fakultě bláhové sny ještě posílila. Hned, jak padla poslední hraniční závora, jsme na takové expedici začali pracovat.

Na začátku roku 1992 jsme vyrazili do pralesů Jižní Ameriky, ale finance nás limitovaly a my rádi přijali pozvání z Venezuely s tím, že poplujeme do pralesů po památné řece Orinoko. Byl to krok do neznáma a možná příznačnější označení – pád přímo na obličej. Všechno bylo jiné – lidé, klima, vztahy, žízeň i choroby. Neuměli jsme španělsky a oni anglicky. Byli k nám bělochům uctíví, ale jen proto, že bílý se z jejich pohledu rovná bohatý. A kdo přeletí světa kraj, jen aby mohl pozorovat ptáky a chytat ryby, to už musí být skutečný boháč! Oškubávali nás i díky smlouvě o pobytu a výzkumech, kterou jsme měli v kapse a která toho spousty zaručovala. V brněnském překladatelském středisku se však vloudila chybička a slovní vazbu „además de“ přeložili českým *včetně*. Měli jsme tedy na papíře potvrzeno, že nám budou hradit reciproční pobyt včetně ubytování a výdajů za cestovné. Jak to vypadalo nádherně, komu se poštěstí získat takové podmínky? Po léta jsme si hradili z vlastních peněz cesty do delty, tak už se to konečně obrátilo! Ubytovali nás na hlavní caracaské třídě v nejlepším hotelu a na obědy do luxusní restaurace si šéf výzkumů vodil kamarádku i s dítětem. První útraty jsme platili my, a rádi, i když hotelový účet byl na hranici našich úspor. Po několika dnech (to už jsme chápali, že „mañana“ nemusí sto procentně znamenat zítra) jsme chtěli do terénu, ale nebylo k dispozici vhodné auto. Souhlasili jsme i s osobákem, prý ne moc vhodným do terénu, ale nám to bylo jedno. Přistavili černý Cadillac, ohromný vládní bourák s tmavými skly a s černochem v bílé košili za volantem. 500 mil jsme mrzli v dokonalé klimatizaci a civěli na zatemnělou krajinu. První kontakt s jihoamerickou divočinou bylo *čurání u pangejtu* ve společnosti kondorů, všechno bylo najednou úžasně barevné a všude šílené horko. Na haciendě Hato las Mercedes mezi *vaqueros* už bylo ale nádherně. Fantastické pobývání mezi kajmany, anakondami a veškerou tou pestrá havětí, která oživuje venezuelské ll'anos, zůstalo vysoko položenou laťkou po mnoho dalších expedicí. Dva týdny hektických lovů,

stahování kůží, natáčení a fotografování všeho živého v nekonečné zízni a se stovkami klíšťat v kůži. Právě tady jsme nashromáždili hlavní kostru budoucí výstavy Barvy a vůně Orinoka. Bourák se pro nás vrátil, nemohli jsme se do něj se všemi věcmi ani nacpat, ale jedna polovina materiálu měla připadnout podle smlouvy Nadaci, tak se nakonec vešlo vše. V Caracasu jsme se chtěli s černým Josém rozloučit obejmutím, ale on chtěl peníze! Strašlivé peníze za luxusní taxík, který pro nás laskavá Nadace objednala. Ředitel Ramiro to s ležovým klidem potvrdil, vždyť to tak stojí ve smlouvě. Náš překlad jej nezajímalo, nezbylo než zaplatit. Bank se nám smrsknul k nule a před námi byl ještě měsíc pobytu a plavba po Orinoku! Už jsme nešli spát na hlavní třídu, ale hledali útočiště v neobsazeném hodinovém hotýlku na periférii. Druhý den jsme řešili text smlouvy u prezidenta Nadace a bylo to jasné: *además de* = kromě! Byli jsme v koncích a pralesy se nadobro vzdalovaly. Zbylo poslední – najít naši ambasádu a pokusit se něco z plánů zachránit.

Za pár minut jednání s naším velvyslancem panem Kořistkou se situace otočila víc, jak je jen vůbec možné. „*Připravíme Vám spodní apartmán a všechno vybavení úřadu je Vám k dispozici. A tomu ‚starému boračovi‘, co vede tu nadaci, hned zavolám!*“ Snad jen v Jižní Americe lze zažít převratné zlomy v každé situaci, někdy i k dobrému. Od tohoto dne se všechno, co se týkalo Jižní Ameriky a dalších expedic, změnilo, a to zásadně. Naše ambasáda se stala na řadu roků stabilní základnou, kde na dveře jedné *cimry* načmáral někdo MUZEUM BRNO a my jsme tam postupně ukládali všechno vybavení, které jsme potřebovali k výzkumům. Jen hady jsme nesměli do areálu vozit živé... Nejen manželé Kořistkovi, kteří byli u počátku tohoto příběhu, ale všichni tři další velvyslanci nás a naše výzkumy skvěle zaštiťovali a jejich pomoc byla vskutku nenahraditelná. Seznámili nás s několika našimi experty, co zde zaváděli české tiskařské stroje, znali terén této země jako málokdo a měli dobré kontakty tam, kam ruka Nadace ani ambasády nedosahovala. A opět jsme zvolili osvědčený způsob poznávání neznámé země a vraceli jsme se opakovaně na stejná místa a ke známým lidem. Mentalita zdejších lidí je nádherná, srdečná a neznám lepší, ale člověk tohle všechno pozná až po čase. Teprve, až když jsme si mohli s místními lidmi popovídat, začaly mít průzkumné expedice šmrnc a plavby nebezpečnými přítoky Orinoka přinášely jeden přírůstek za druhým. Někdy je ovšem fantazie místních větší, než je reálné, ale co by neudělali pro radost hostů! Náš letitý průvodce Orlando jednou u snídaně laxně prohodil, že pro nás zorganizoval i cestu pod hladinu Karibiku a za pár dnů jsme opravdu zamířili k bráně vojenské ponorkové základny. Spolu s námi se ojedinelé příležitosti chopil i zvědavý Ramiro. Džíp, naložený vrchovatě typickou špionážní technikou, včetně velké nahrávací paraboly, projel třemi přísnými kontrolami a všude stačilo Orlandoovi suverénně hlásit naši misi jako návštěvu jeho strýce, velícího generála. Hrál ten vabank až do konce a s klidem vešel v doprovod svého šéfa až do velitelské rezidence s ozbrojencem v patách. My jsme seděli v přehřátém

džípu a špiclovali, jak to chodí v takové utajené základně. Bez jediného povolení, jen s kopiemi pasů. Dlouhé minuty trvalo, než se objevil rozzuřený Ramiro, řvoucí a provádějící rukama zcela srozumitelné úkony pro zabití, a za ním, v bezpečném odstupu, smutný Orlando v doprovodu dvou samopalníků. Vypakovali nás až kilometr za město, aby se snad přesvědčili, že se už nevrátíme. Orlando s úsměvem přiznal, že strýce generála nikdy neměl, ale bylo přece skvělé, dostat se do centra námořní základny...

Celkem šestkrát jsme pronikli do orinocké divočiny a měli jsme to štěstí poznávat ji s domorodými indiány kmene Piaraa, popíjet s jejich rodinami zkvašenou *čiču* po úspěšných lovech a plánovat další objevné plavby do nitra pralesů na venezuelsko-brazilském pomezí. Opět to byla politika a kotrmelec rozmarné Venezuely v podobě prezidentování velkohubého Huga, co ukončilo naše plány v této zemi. Dal moc do rukou lúze a zákony platily jen pro někoho. Z nádherné a bohaté země topící se v naftě a drahokamech se doslova před očima stala chudá a nebezpečná destinace pro každého, kdo měl v kapse nějaký dolar. V horách při pobřeží jsme byli okradeni o všechno a vyšetřující soudce nám doporučil, co nejrychlejší odlet domů. Když jsme na jeho poslední otázku, kde miníme přespát, odpověděli, že se vrátíme zpátky na místo činu, do malé chýše nad San Estebanem, pokřižoval se a popřál nám mnoho štěstí se slovy, že tam by nenocovala ani místní policie.

Opustit nádhernou Venezuelu nebylo lehké, ale našli jsme si víc než rovnocennou náhradu – Ekvádor. Leží sice dál a cesta se prodražuje, ale přímo na rovníku nabízí spousty toho, co zoologům zvedá adrenalin, a i odtud vede cesta do amazonského pralesa. A má ještě něco úžasného navíc – provincii Galapágy, ležící tisíc kilometrů v Pacifiku. Naším věčným cílem bylo najít zcela zachovalý, lidskou rukou nedotčený prales a zde se to nabízelo. Na ekvádorsko-peruánské hranici uprostřed Amazonie se dlouho válčilo o sporná území a právě zde byla naděje, že najdeme, co hledáme. Pohraniční posádka v Lorocachi a její malé letiště byla vysněnou branou do přírodovědného ráje a místní vojenské letectvo jedinou možností, jak překonat 400 km neprůchodných pralesů. Zdánlivě snadné, ale prakticky nemožné. A nejen proto, že jsme cizinci. Osvědčená strategie opakovaných návratů se vyplatila i tady a měli jsme štěstí, že jsme poznali pár českých podnikatelů. Snad touha po kontaktu s domovinou, možná i obdiv k naší snaze dostat se do míst, která oni považovali za naprosto nedostupná a skutečně nebezpečná, způsobily, že nám začali fantasticky pomáhat a společně promýšlet, jak by nás dostali do Lorocachi. Franta Bačík, moravský švihák, který umí to, co se zde nejvíce cení – mluvit, chválit, mít za každých okolností úsměv ve tváři. A že mezi jeho trvalé přátele patří i señor Aquilar, který čistě ve své režii zaštiťuje v této zemi naši republiku jako honorární konzul, to už byl pro nás bonus navíc.

Tříkrát jsme se nadšeně vrátili do Ekvádoru a pronikali stále dál do pralesů, ale jen po cestách. Ve starém žigulíku jsme s Toníkem najezdili tisíce kilometrů

Slavobrána pro každého přírodovědce, který chce poznat rovníkovou Amazonii.
Cesta do Tarapoa, Ekvádor.

po horských stezkách i nížinných bahnitých carreterách, stali jsme se kmotry malých Šuárů, pověstných lovců lebek na Pastáze, a lovili jsme mečouny na kutru, jehož majitel provázel Hemingwaye. Také jsme ztraceli drahocenný čas na různých společenských akcích, kde se pohybovali vlivní lidé včetně opentlených vojevůdců. Ve skutečnosti to nebyl ztracený čas a ministerstvo obrany v Quitu nám v roce 2005 let vojenským speciálem a pobyt v kasárnách na divoké hranici povolilo! Další papíry jsme museli vyřizovat ještě u velitele letiště, ale to už bylo z oken jeho kanceláře vidět letadla a na obzoru amazonský prales. Několik napjatých dnů vyřizování, telefonování a horečnatého shánění všeho, co se vojákům na konci světa nedostává. Letadla zde létají podle počasí, a protože prší denně a hodně, čekají i ti, co nemusejí nic vyřizovat. Vymodlený spoj neuletěl, ale první setkání se starým izraelským válečným letounem nás trochu zaskočilo. Nevídaný typ, připomínající křížence mezi vrtulníkem a plechovou vzducholodí, měl s armádní technikou společnou jen maskáčovou úpravu zevnějšku. Kromě tříčlenné osádky bylo našimi společníky pět obrovských plastových barelů plných benzínu uzavřených jen převázaným igelitem. Tříkrát a ve třech jazycích opakovaná otázka mladého kapitána, zda jsme kuřáci, byla na místě...

Prales na březích mohutného Rio Curaray jsme našli a hned bylo jasné, že dva týdny je na průzkum málo, že se do těch míst musíme vrátit. Trpělivé, několikadenní čekání v bouřích na přilet letadla přineslo další porci štěstí, když snad půl hodiny před zavrčením motorů nad pralesem přivezl do kasárenské ku-

Před kuchyní v kasárnách v Lorochachi se poprvé setkáváme s pověstným sumcem „bagre blanco“.

chyně rybář Carlos obrovského bílého sumce, snad dva metráky živé váhy. Hned jsme si s ním dohodli rybářskou výpravu, možná za rok, za dva... Pilot se nás na zpáteční cestě ptal, kde jsme toho rybáře poznali? Živí prý rybami sám těch 400 vojáků a musí to být určitě nejlepší rybář v ekvádorské Amazonii.

Od té doby jsme se, díky našim věrným sponzorům a kamarádům na obou stranách oceánu, dostali na nádherné Rio Curaray čtyřikrát. Ve vydlabaném člunu s Carlosem u kormidla jsme křížem krážem propluli tento zapomenutý kout Amazonie, prosekávali se džunglí, do níž ještě žádný běloch nevstoupil, a lovili největší sladkovodní ryby, které na světě existují. Naše sbírky jsme obohatili o kolekci, jaká se v jiných zoologických sbírkách světových muzeí nenajde, a pořízené videodokumenty a fotografie budou dokladovat, jak vypadal amazonský prales, dokud se o něj nezačal zajímat člověk. Při posledních cestách jsme z ulovených ryb odebírali vzorky na analýzy DNA pro celosvětový atlas druhů obratlovců, tím jsme se do této neslavné etapy zapojili i my.

Z čistě zoologického pohledu jsme se mnohokrát přesvědčili, že staré Herakleitovo „*dvakrát nevstoupíš do stejné řeky*“, platí i zde. V každou roční dobu, vlastně každý měsíc jsme pozorovali, jak se mění rybí obsádka, početnost vodních želv nebo jak je variabilní druhová diverzita ptactva. A to se běžně píše, že se v deštivém rovníkovém pralesi během roku nic zásadního nemění!

Na kasárna v Lorochachi budeme jistě vzpomínat i pro to, že se nám tu dostalo vůbec nejvýznamnějších vojenských post, jakých může český voják v záloze

dosáhnout. Když jsme jednou přivezli do vyhladovělých kasáren téměř tři metráky sumců, nechal velitel Bravo nastoupit večer celý útvar a při slavnostním pochodu po letištní pístě volali sborově „*sláva českým biologům*“, kteří je zachránili od hladu.

Být v Ekvádoru a nenavštívit Galapágy, to by byl pro biologa neodpustitelný hřích. Tak jsme to brali, když jsme si zaplatili drahé letenky při první cestě na souostroví v roce 1996. Nádherný, nezapomenutelný výlet ve stopách slavného Darwina a skutečně „objevné“ zjištění, že na světě existují ještě místa, kde se živočiškové nebojí člověka, nevnímají ho a přehlížejí.

Ostrovky jsou destinace mimořádně drahá a po týdnu je nutné zvednout kotvy. Na malém letišti se v mumraji motají nimrodi s puškami na ramenou! V ostře hlídaném Národním parku, to mě zajímá! Jejich průvodkyně nám ukazuje novinový článek, kde vedení NP vyhláší celosvětový projekt na záchranu ostrovů před introdukovanými rostlinami a živočichy. Švýcaři se vypravili na zdivočelé kozy a prasata, zatím jsou první zahraniční mise. Opisují si podrobnosti a už se vidím jako zachránce želvích ostrovů. Za rok příprav už znám i Pražáka ing. Čížka, který chce na ostrovech bojovat proti cizorodým dřevinám a bere nás do týmu. Máme představu, že pro eliminaci zdivočelých koz použijeme solné lizy a do nich přimícháme stimulační hormony. Za rok obhajujeme náš projekt před vědeckým konciliem v Darwinově stanici na ostrově Santa Cruz a hned dostáváme možnost dokázat na zasoleném oceánském ostrově Isla Santiago, že kozy budou lízat naši ochucenou sůl. Průvodce Victor má záchvaty smíchu, když v neutichajících lijácích výjimečného El Niña zkusíme umchat tvrdé lizy z rozbředlé soli. Za týden ale přinášíme nafotografovaný důkaz a na zpáteční cestu domů si už vezeme pozvání NP na pokračování projektu. A všechno budeme mít hrazené.

Za rok se vracíme do země, která vyměnila prezidenta, vládu a nakonec všechno, i dobré mravy, a noví vládcí Galapág po nás chtějí tisíce dolarů za pronájem lodě, plechové chajdy a Bůh ví, čeho všeho. Za pár minut se s nimi a bohužel i s projektem loučíme, škoda. Ještě nemáme dopito předražené pivo a přichází starý známý Viktor. Už nedělá průvodce a lovce u NP, loví kozy na vlastní pěst a prodává je živé překupníkovi. Ten je pravidelně odesílá lodí na kontinent a je to prý dobrý kšeft – vždyť klobás „*chorizo*“ nebo „*seco de chivo*“, kozí guláš, patří k národním pochutinám Ekvádorců. Nabízí nám loveckou výpravu kolem ostrova a lovy koz, platíme jen benzin.

Byla to neuvěřitelná štrapáce po krivolakém pobřeží jednoho z největších ostrovů, kde jsme tábořili jako divoši a jedli jen to, co jsme si ulovili. Písečné pláže i skalnaté lávové útesy, kaktusové lesy a kopálové houštiny i ostré vrcholy nesčetných sopek, všude jsme se smečkou cvičených psů lovili živé kozy a stříleli zdivočelé osly. Potkávali jsme vzácné endemity, leguány, obrovské želvy, ráno jsme se myli v oceánu se žraloky a o místo na pláži jsme se dohadovali se stády lachtanů. Nikde živé duše, jen ostrovní divočina a romantika hvězd se dotýkající.

Lov živých zdivočelých koz patří vůbec mezi nejromantičtější dobrodružství, která jsme na Galapágách opakovaně prožívali.

Pro Středoevropana něco nepředstavitelného a i když zde nelze sbírat dle našich představ, dokumentovali jsme každý den, jako smyslů zbavení. Za týden jsme do Puerto Ayora přivezli rozhoupaným oceánem velké stádo mečících koz a Viktorova rodina byla šťastná. My také, vždyť pokračujeme na započatém projektu, jen jinými prostředky. Letos jsme se sešli s Viktorem už po deváté.

Vracet se, či nevracet? Cesty za oceán jsou stále dražší a jistota slušných výsledků by měla být vždy prvořadým cílem. Po prošlapaných cestičkách se chodí snáze a méně se bloudí. Ale také navázané vztahy a přátelství jsou záruky k nezaplacení a rady místních jsou nade všechny poučky z moudrých knih. V tak obtížných lokalitách, jaké chceme poznávat a přinášet z nich doklady o jejich současných kvalitách, jsou návraty i pochopitelné a přírodovědci přinášejí i velmi varovné informace o stavu životního prostředí v průběhu času. Všechny lokality, které jsme měli možnost poznávat v rozmezí dvaceti roků a které byly na počátku v plné kvalitě, byly v různé míře zdevastovány lidskou činností. Tato skutečnost je mnohem vážnější, neboť k nevratnému poškození nedošlo jen na nějakých maloplošných územích v blízkosti lidských sídel, ale na obrovských plochách, jako je např. delta Dunaje, nebo amazonský prales na svém okraji pod Andami či ostrovech ztracených kdesi v oceánu. Když jsme pluli nedávno proti proudu amazonské řeky Rio Cononaco v naději, že jsme jedni z prvních badatelů, kteří se zde vůbec objevili, plula proti nám PET láhev...

V neposlední řadě se návraty vyplácí i jinak. Když jsme letěli poprvé vojenským aeroplánem do pralesů, měli v hangáru ještě tři takové. V dalších letech nějaké spadly a pěkně zeleně maskované v pralese nenašli. Poslední čtvrté popravili a natřeli oranžovobílou v předtuše možné pátrací akce. To už jsme raději vzlétali na okřídlených ojetinách různých misí, které se snaží „pomáhat“ indiánům. Při loňské poslední cestě bylo na domovském letišti v Shellu, odkud se vzlétá do Amazonie, velmi smutno. Během měsíce spadla dvě letadla a nikdo neměl moc chuti vzletět. Indiáni nocovali před letištěm už mnoho dnů a vojáci nelétali vůbec – museli stařešinu přistavit na technickou kontrolu. Od okřídlených misionářů jsme dostávali velmi akceptovatelné nabídky a nevadilo jim ani 400 galonů benzínu, který si pokaždé musíme vzít s sebou. Atmosféra strachu, rozum nebo zkušenosti z návratů? Nevím, co rozhodlo, ale poprvé jsme se odhodlali ke změně a do Amazonie jsme se vypravili lodí.

Skutečné návraty, ať jsou kamkoli a s jakýmkoli záměrem, mají jednu, a jsem přesvědčen, že naprosto zásadní, podmínku – musíme se chovat k místním vždy a za každé situace slušně. Potom se můžeme bez obav vracet, i kdyby to bylo až na konec světa.

Fotografie RNDr. M. Šebela, CSc.

Redakci Universitas došlo

pokračování ze str. 79

- Kolektiv autorů, **Úvod do studia dějepisu 1. díl.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7012-7.
- Kolektiv autorů, **Úvod do studia dějepisu 2. díl.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7016-5.
- Ondřej Ševčík, Lenka Bičanová, **Gramatický přehled sanskrtu.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7045-5.
- Petra Mertová, **Mezioborová praktická studia.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6986-2.
- David Utrera Domínguez, **Cultura y civilización catalans.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6934-3.
- Jiří Zounek, Michal Šimáně, **Úvod do studia dějin pedagogiky a školství. Kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6944-2.
- Markéta Ziková, **Úvod do slabičné typologie.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6924-4.
- Elena Krejčová, **Příručka pro výuku bulharské stylistiky.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7095-0.
- Pavel Krejčí, **Přehled vývoje jihoslovanských spisovných jazyků. (Od 9. století do počátku 19. století).** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6914-5.
- Pavel Kosek, **Historická mluvnice češtiny I.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6906-0.
- Josef Petrzelka, **Čítanka antických a středověkých filosofických textů.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6902-2.
- Zuzana Raková, **Les théories de la traduction.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6890-2.
- Ivo Pospíšil, **Literární genologie.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6894-0.
- Radomír Vlček, **Kapitoly z ruských dějin 18. století. Geneze a vývoj ruského impéria.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6930-5.
- Dalibor Papoušek, **Počátky křesťanství.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6920-6.
- Pavel Šindelář, **Etnografie Číny.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7049-3.
- Lucie Mazalová, **Čítanka snadných textů ze středověké latiny.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6969-5.
- Pavel Kosek, **Historická mluvnice češtiny – překlenovací seminář.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6974-9.
- Jana Pleskalová, **Vlastní jména osobní v češtině.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6938-1.
- Iva Svobodová, **Sintaxe da Língua Portuguesa.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7026-4.
- Silvie Štěpánková, **Literaturas africanas de lingua portuguesa II. Antologia de textos literários.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6978-7.
- Petr Kyloušek, **Classicisme et Âge des lumières. Textes choisis.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7003-5.
- Josef Dohnal, **Русская литература XVIII века. Избранные тексты II. Хрестоматия.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7065-3.

Jarmila Bednaříková, Markéta Melounová, **Římské císařství II. Dominát**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6955-8.

Elena Krejčová, **Česko-bulharský právníký slovník**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7086-8.

Silvie Špánková, **(Des)colonização na literatura portuguesa contemporânea. Breve antologia de textos literários e ensaísticos com atividades**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7053-0.

Miloš Mendel, **Islám jako nepřítel? Eseje a poznámky k dějinám a současnosti islámu**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7031-8.

Helena Krmíčková, **Edice středověkého diplomatického materiálu**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6999-2.

Sylvie Stanovská, **Historische Entwicklung des Deutschen mit ausgewählten literarischen Texten**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6898-8.

Zuzana Šebelová, **Antologie textů k italské literatuře 13.–19. století**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7021-9.

Petr Vurm, **Anthologie de la littérature francophone**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7091-2.

Iva Svobodová, **Morfologie současného portugalského jazyka I. Slovní druhy neslovesné**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7007-3.

Iva Svobodová, **Morfologie současného portugalského jazyka II. Sloveso**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7041-7.

Kateřina Trnková a kol., **Psaní odborných textů. Průvodce tvorbou ročníkové práce na Ústavu pedagogických věd FF MU**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6863-6.

Kol. autorů, **Konec světa**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6951-0.
Uvedené publikace vznikly v rámci projektu Filozofická fakulta jako pracoviště excelentního vzdělávání: Komplexní inovace studijních oborů a programů na FF MU s ohledem na požadavky znalostí ekonomiky (FIFA). Projekt realizovaný v letech 2012–2014 reaguje na aktuální potřeby FF MU optimalizovat v souladu se současnými trendy v terciárním vzdělávání (zkvalitnění procesu a výsledků, diverzifikaci VŠ apod.) obsah a formy realizovaného kurikula. Vycházejí v tištěné i elektronické podobě (v několika formátech).

Pavel Urbánek, **Řešení mimořádných událostí s převahou zdravotnické problematiky a potřebná součinnost při zásahu IZS**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6790-5.

Cílem kurzu je zlepšit připravenost odborné veřejnosti na řešení mimořádných událostí s převahou zdravotnických následků, na řešení hromadného postižení osob v přednemocniční fázi. Důraz je kladen na potřebnou součinnost a podporu základních složek IZS při zajištění zdravotnické části zásahu. Jde o to co nejpodrobněji seznámit ostatní členy IZS s postupem ZZS, s potřebnou součinností z pohledu ZZS, s konkrétními potřebami podpory při poskytování péče postiženým a s nezbytnou organizační a technickou výpomocí při zajištění zásahu ZZS.

Lenka Dovrtělová, Ivan Struhár, **Ergonomické zásady v prevenci pracovních úrazů. Textová opora ke kurzu**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6789-9.

Kurz Ergonomické zásady v prevenci pracovních úrazů je určen nelékařským zdravotnickým pracovníkům na urgentních příjmech, záchranářům a složkám IZS. Cílem kurzu je snížení počtu pracovních úrazů u cílové skupiny.

pokračování na str. 104